

ประวัติศาสตร์จังหวัดสตูล

ในสมัยโบราณสตูลไม่ได้มีฐานะเป็นจังหวัด มีฐานะเป็นตำบลหนึ่งอยู่ในการปกครองของเมืองไทรบุรี ซึ่งขณะนั้นมีฐานะเป็นประเทศราชของไทย โดยมีเจ้าผู้ปกครองรัฐ ต่อมาในปี พ.ศ. 2382 ได้มีการแบ่งเมืองไทรบุรีออกเป็น 12 มุขเก็ม (ตำบล) และได้ยกฐานะตำบลสตูลขึ้นเป็นเมืองสตูลแต่งตั้งให้ *ตันกูมะฮาเก็บ* เป็นเจ้าเมืองสตูล ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็น *พระยาอภัยนุราช* ต่อมาพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เมืองสตูลไปรวมอยู่กับเมืองไทรบุรีและเมืองปะลิส รวมเป็นมณฑล เรียกว่า **มณฑลไทรบุรี**

ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2452 ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัฐบาลไทยกับรัฐบาลอังกฤษได้ตกลงแบ่งปันเขตแดนใหม่ เมืองไทรบุรีและปาลิสตกเป็นของอังกฤษ เมืองสตูลจึงมารวมอยู่ในมณฑลภูเก็ต และโอนไปขึ้นอยู่กับมณฑลนครศรีธรรมราช ในปี พ.ศ. 2468 ต่อมาในปี พ.ศ. 2476 มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติว่าด้วยระเบียบบริหารราชการแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2476 เมืองสตูลจึงมีฐานะเป็นจังหวัดเช่นเดียวกับจังหวัดอื่น ๆ

ด้านการศาลในสมัยอดีต มีรูปแบบเป็นประเพณีการปกครอง มีเจ้าผู้ปกครองรัฐ เรียกว่า *รายา* รายาเป็นผู้แต่งตั้งผู้พิพากษาซึ่งเรียกว่า *ฮาเก็ม* ให้เป็นผู้พิจารณาพิพากษาคดี ประจำศาลเมืองสตูล 2 นาย ที่ทำการศาลเดิมของเมืองสตูล ตั้งอยู่ที่ทำการตรวจคนเข้าเมืองจังหวัดสตูล เยื้องกับมัสยิดอากีบี ภายหลังเกิดเหตุการณ์ไม่สงบในเมืองสตูล รัฐบาลไทยจึงส่งข้าราชการซึ่งนับถือศาสนาอิสลามเป็นผู้ทรงคุณวุฒิไปช่วยกันปกครองดูแลรวม 4 นาย ได้แก่

1. ขุนบริรักษ์ (หวันอับดุลเราะห์มาน) เป็นนายอำเภอเมือง
2. ขุนนิกรฯ (หวันอะหมัด) เป็นนายอำเภอทุ่งหว้า
3. ขุนพิพากษาสรรพกิจ เป็นผู้พิพากษาร่วมกับผู้พิพากษาเดิมที่มีอยู่แล้วสองท่าน คือ ตวนไชยอับดุลเราะห์มานอัลอิดโรศ และเจ๊ะบาเฮร์ (เจ๊ะมะฮัมมัดตอเฮร์)
4. ขุนอาทรฯ (นายมุน) เป็นที่ปรึกษาการคลัง โดยมี เจ๊ะอะหมัด บินสอาด (หลวงหิรัญบริหาร) เป็นหัวหน้าคลัง

การศาลของจังหวัดสตูล ได้เริ่มพัฒนามาเป็นลำดับ มีการจัดระเบียบทางด้านงานศาลใหม่ โดยให้มีผู้พิพากษาและผู้พิพากษารองประจำศาลเมืองสตูล ศาลจังหวัดสตูลเป็นศาลที่มีการใช้กฎหมายอิสลามในการพิจารณาพิพากษา สำหรับคดีแพ่งบางลักษณะ ลักษณะผิดเมีย และทรัพย์มรดก โดยมีตะโต๊ะยุติธรรม (โต๊ะกาซี) ร่วมในการพิจารณาพิพากษาคดี

อาคารศาลหลังเดิมที่สร้างมานานราว 35 ปี มีสภาพเก่าชำรุดทรุดโทรมมาก ข้าหลวงเทศาภิบาลมณฑลภูเก็ตจึงจัดสรรงบประมาณให้สร้างอาคารศาลหลังใหม่ ในปี พ.ศ. 2454 เป็นเงิน 3,500 เหรียญมลายู (1 เหรียญเท่ากับ 1 บาท 50 สตางค์ในขณะนั้น) คิดเป็นเงินไทยประมาณ 5,250.00 บาท โดยทางราชการได้จัดซื้อที่ดินจากพระยาภูมินาถภักดี มีเนื้อที่

ประมาณ 10 ไร่เศษ หลวงประสานสรรพเหตุ ผู้พิพากษาของไทยคนแรกของศาลเมืองสตูล ได้ทำสัญญาจ้างจีนเล่าเจียว เป็นผู้รับเหมาก่อสร้างอาคารศาล 1 หลัง พร้อมบัลลังก์พิจารณา และห้องขังจำเลย รวมค่าก่อสร้างทั้งสิ้น 3,430 เหรียญ

อาคารศาลมีลักษณะเป็นเรือนไม้ชั้นเดียว 5 ห้อง มีมุขด้านหน้าและด้านหลัง มีเฉลียงรอบมุขด้านหน้า 3 ด้าน หลังคามุงกระเบื้องไทย อาคารที่ทำการของศาลเมืองสตูลใช้เป็นที่ทำการของศาลมาตั้งแต่ พ.ศ. 2454 – 2506 รวมระยะเวลาประมาณ 50 ปี อาคารศาลจึงมีสภาพเก่าชำรุดทรุดโทรม กระทรวงยุติธรรมจึงได้จัดสรรงบประมาณให้ทำการก่อสร้างอาคารศาลหลังใหม่ขึ้น เป็นอาคารซึ่งสร้างด้วยคอนกรีตเสริมเหล็ก สองชั้น หลังคาทรงไทย มีขนาด 4 บัลลังก์ สร้างขึ้นในที่ดินเดิม เริ่มวางศิลาฤกษ์ในวันที่ 7 มิถุนายน พ.ศ. 2506 ทำพิธีเปิดที่ทำการศาลจังหวัดสตูลเมื่อวันที่ 14 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2507 ใช้งบประมาณในการก่อสร้างประมาณ 1,400,000 บาท (ปัจจุบันเป็นที่ทำการศาลจังหวัดสตูลแผนกคดีเยาวชนและครอบครัว)

ในปี พ.ศ. 2539 กระทรวงยุติธรรมได้จัดสรรเงินงบประมาณให้จำนวน 42,146,000 บาท เพื่อก่อสร้างต่อเติมอาคารที่ทำการศาลจังหวัดสตูลหลังปัจจุบัน ตัวอาคารที่ทำการศาลจังหวัดสตูลมีลักษณะเป็นอาคารตึก 3 ชั้น หลังคาทรงไทยประยุกต์ ขนาดกว้าง 14.30 เมตร ยาว 48.20 เมตร